

LA QUOTIDIANA

FMR Fundaziun Medias Rumantschas, Via da Masans 2, 7000 Cuira, 081 544 89 11, redacziun@fmr.ch

Anna Giacometti
Cussegliera naziunala
«Sche nus faschain uss naqut mancan ils daners per l'AVS.»

GEA tar damain immigraziun tar ina AVS segira tar l'iniziativa da rentas

renten-sichern.ch



Astronauts e praschuniers a Savognin
Las guggas ed ils uffants cun costumes giagliards han procurà per ina vaira atmosferica da tschaiver en Surses. **Pagina 6**

FMR FUNDAZIUN MEDIAS RUMANTSCHAS
südostschweiz

SURSELVA

Battiu encunter l'ura e per arbagias

La fin d'jamna han giu liug a Breil ils campiunadis grischuns da cursa lunga. Sin differentas distanzas e pliras categorias han rond 100 curridras e curriders battiu encunter l'ura e per arbagias. Malgrad las aultas temperaturas e per part era plievgia dallas davosas duas jamnas ein las cundiziuns da concurrenza stadas optimalas. Buca dil tut ideals ei il termin staus. Ils campiunadis ein numnadamein vegni fixat exactamein silla fin d'jamna cun tscheiver a Trun. Per quei motiv ha in ni l'auter Sursilvan muncu alla partenza. Tonaton plaيدا il cau-cursa *Corsin Bisquolm* d'in bien campiunadi, cumbinaus cun laud pils organisateurs dil Team dil sport da neiv Surselva (SST). (fmr/hh) **Pagina 4**

SURSELVA

Pius Riedi, la 47avla stagiun



Pius Riedi ei local dils patrugliers a Triel.

FOTO AUGUSTIN BEELI

Gl'unviern 1976/77 ei stada sia emprema stagiun sco patruglier. El haveva 18 onns, era fermes e motivaus, e semtgau per ina lavur d'unviern. Ch'el daventi immediat «anghel dallas pistas» haveva el denton buca s'imaginau. Il biro da persunal dallas penicularas ha dau a Pius Riedi il contract enta maun. U quella lavur, ni negina, ha ei giu num. Aschia ha el entschiet a survigliar e marcar pistas – e salvar gleiud blessada. Tochen l'jamna vargada ha el registrau 2202 cass. Ils emprems decennis ha el giu da transportar a val ils blessai cul canadier. Igl era carschi ed affons che havevan rut combas. «Auters cass deva ei strusch», rauenta Pius Riedi. Il pur pensinau da Morissen ha fatg massa experienschas ed decurs da siu survetsch sco patruglier sin pista. (fmr/abc) **Pagina 5**

ENGIADINA

Investiziuns i'l turissem da sandà

In gövgia davomezdi esa stat grond travasch illas localitats dal Hotel Helvetia a Müstair. Blera gleiud indigena ha visità la nouva sporta da sandà e wellness dal hotel da famiglia immez Müstair. Tras üna nouva passarella as riva da l'hotel in ün nov «taimpel» per terapias, massaschas e bieras sportas da wellness innovativas, tanter oter ei ün indriz da «floating» chi vess da procurar per ün sentimaint sco aint il Mar Mort. Raduond ses milliuns han investì Pierre-René ed Anita Grand ed il frar Olivier Grand illa nouva sporta per giasts ed indigens. Els mainan daspö 15 ons l'affar da famiglia cun gronda paschiun e success. Fingia dal 2015 vavian els renovà l'hotel tradiziunal ed uossa es segui il segund grond pass. Cun novas collavuraziuns cul Center da sandà Val Müstair e la Clinica Holistica a Susch es la sporta d'hotel gnüda ingrondda. (nba/pl) **Pagina 11**

Ventg lufs damain

Planisads e lubids da sajettar en il Grischun eran en tut 44 lufs. Entras ils recurs il december èsi lura stà pussaivel da sajettar be anc 31 lufs. Da quels han ils guardiaselvschinas sajettà 20. La scheffa dal departament d'ambient Carmelia Maissen è satisfatga.

CLAUDIA CADRUVI/FMR

«Igl è nossa finamira che la regulaziun da lufs daventa in di normalitad, sco quai ch'igl è tar auters animals gia dapi onns», ha ditg cussegliera guvernativa Carmelia Maissen il glindedi a l'entschatta da la conferenza da medias.

Dal december 2023 fin il schaner ha il chantun pudì rimnar emprimas experienschas sin questa via tar ina normalitad futura. Suenten ils recurs dal december èsi stà pussaivel da regular anc 31 lufs. Dus terz da quels han ils guardiaselvaschinas sajettà fin il davos da schaner.

«Nus savain dentant era che las spetgas, cunzunt da l'agricultura, eran cha-paivlamain bler pli autas.»

Carmelia Maissen, cussegliera guvernativa

«Nus pudain trair ina bilantscha positiva. Igl è stà ina gronda sfida. Nus savain dentant era che las spetgas, cunzunt da l'agricultura, eran cha-paivlamain bler pli autas», ha ditg la cussegliera guvernativa a la FMR.

Ils lufs èn vegnids sajettads dals guardiaselvaschinas. Ils 435 chatschadurs che avessan era giu ina lubientscha n'han traplà nagin luf. Ils chatschadurs hajan giu mo paucs dis la pussaivladad da prender en mira il luf – per l'ina pervi da la naiv, per l'autra pervi dals recurs, ha explitgà Arno Puorger che sa fatschenta tar il chantun cun ils animals da rapina. **Pagina 3**

«Tochen igl 1. da fevrer 2024 eis ei 2202.»

Pius Riedi da Morissen sa numnar la cifra exacta da persunas ch'el ha salvà en ses 47 onns sco patrugliader. – Pagina 5



FOTO STEFANE ELSA

Trer igls fils trànter Mali a Pignia

La Stini Arn (foto), l'«inventadra» ca stat a Pignia a mingatànt ear a Mali an l'Africa digl Vest, è faszinada da telas digl tün. Quella faszinaziun à ella cumbino ad à fatg or d'egn instrumaint da lavur – numnadameing igl talér – egn instrumaint da musica. Quell'idea à ella giu realisau igl 2010 cugl «Webstall» a Pignia. Digls 2013 à ella alura viviu par diesch ons a Mali, nouva c'ella à fundo «Yiriba textile» – egn boutique, nouva c'ign sa cumprar telas tissidas a caluradas a Mali. Quellas telas vignan vandidas a Mali ad ear a Pignia. (fmr/ste) **Pagina 9**



20006

Servetsch d'abunents e da distribuziun: tel. 0844 226 226 mail: abo@somedia.ch

Culeiar a Pignia igls dus munds da l’Africa a da la Svizra

Igl «Webstall» a Pignia culeia igls dus munds da l’Africa a la Svizra. La tela ad igl tùn vignan anzem an que nuvegl cun diferaints projects da la Stini Arn – egna duna ca pendulescha trànter Pignia agl Grischùn a Mali an l’Africa digl Vest.

STEFANIE ELSA/FMR

Gest a l’antrada da la vischnànc da Pignia satgata igl «Webstall». An que clavo vignan anzem, sco fils, diferaints lavurs ad expressiuns artisticas – igl tùn ad igl far tela. Igl «Webstall» culeia betga me diferaintas spartas artisticas, mobagn ear duas culturas diferaintas, an las qualas la Stini Arn viva: Pignia an Svizra a Mali an l’Africa digl Vest.

«L’invantadra»

La Stini Arn – naschida igl on 1966 – e carschida sei an la Bassa ad agl iester. Mo sco buabeta à ella ear passanto blear tains a Pignia. Sia mama e carschida sei a Tusàn a veva egna tgea a Pignia. Igl amprens tschentg ons à la Stini Arn passanto an l’America. Igl sieus bab à da que tains luvro par l’università Cornell a New York sco szienziò da cemeia.

La Stini Arn raquenta: «Jou ve savens numno me seza invantadra near ear «Tüftlerin.» A quegl samussa ear an la sia veta, an la quala ella à schon fatg blear, ella vean adigna puspè sen novas ideias. Cun 21 ons à ella fatg la scolaziùn da bischutarcia a guafens. Ozigligl dat igl gnànc ple quella furmazziùn. Mo la Stini Arn raschuna: «Quegl cara la migra furmazziùn ca jou ve fatg, jou ve carezgieu gl’amprendissadi.» Ad ella à gl’plaschieu da luvrar a da crear cuagl metal. «Quegl à faszino me, dad invantar anzate a svilupar anzate tut nov.»

L’amur par igl tùn

La sia amur par igl tùn à ella alura scurvatò igl on 1991, cura c’ella à ear fatg l’emprema instalaziùn da tùn. A quegl à ella fatg an egna moda tut sempl: ella à prieu sei tuns cuagl aparat da registraziùn sen egna cassetta ad à taglieu anzem igls savens sùns. Egna da las ampremas instalaziùns da tùn à gieu num: «Metalurgische Symphonie». Inspiro e ella stada digls tuns da marclar a digl tgànt agl luvraduir da metal. Quella «ovra» à ella alura schingegiu sco mimorgia a giuvens colesg agl luvraduir.

Igl 1995 e ella ida a star a New York. Là à ella antschiet a luvrar sco requisitara da film. Egn on sessur à egn digls seas films curts gudagnieu igl «Golden Award» agl «Experimental Film Expo». Davent da lura e la Stini Arn propi stada faszinata da las cumposiziùns digl tùn. Antocen igl on 2006 à ella amprieu an moda autonoma da far cumposiziùns digl tùn. Alura à ella dezidieu da far igl studi «Sound Studios» a Berlina da 2006-2008. An que tains à ella alura ear irto igl talèr da la mama a la tgea a Pignia.

Igl liom cun Mali

Par diesch ons à la Stini Arn ear vivieu a Mali, numadameing trànter 2013 a 2023. Dantant e ella schon stada faszinata da la teara an l’Africa digl Vest davent da ple u mains veingt ons – cura c’ella ear stada par l’amprem eada a là. Sco c’ella e vagnida dad ir an l’Africa segi sto egn schabete. Dus amits-artistes vegian alura fatg egn barat cun sustegn d’egna fundaziùn a Basilea. Oz san ign betga ple far quegl – mo alura en artists da Mali vagnieu an Svizra ad igls amits da la Stini Arn en ieu a Mali. Els vegian alura scret ad egn peer amits: «Vagned a Mali, nus vagn egna tgea qual» Igl ear gest egn bün tains par ella da bandunar la Svizra – sainza gràndas preparaziùns e la sgulada agl nun-cunachaint.

Rivada a Mali agl eroport à igls amits dad ella dantant scret: «Nus savagn betga vagnir par te, tei stos gl’amprem anc ir an egna pensiùn.» Igl deva nigns nums par las veias, mo par fortuna à ella gieu egn bün manischünz da taxi c’ à ancuret cun ella la pensiùn. Quella curtasev-ladad a la teara à faszino la Stini Arn da l’antscheata davent. Parquegl à ella schon gieu bünas relaziùns cuagl carstgans da là.

An quels diesch ons c’ella à vivieu a Mali à ella fundo «Yiriba textile», «Yiriba» e egna cumposiziùn da «Yiri» a «Ba», «Yiri» vut gir plànta a «Ba» münnta grànd. «Yiriba» münnta peia la plànta grànda. La tela ca vean tessida a calurada da la glieud indigena, expona vènda l’artista ear agl «showroom» digl «Webstall» a



La Stini Arn davànt igl sieu «Webstall» – a Pignia.

FOTOS STEFANIE ELSA



Igl talèr cun quegl ca la Stini Arn fa telas ad produtgescha ear tuns.

Pignia. Parquegl va ella adigna savens puspè anavos a Mali a pendulescha blear trànter Pignia agl Grischùn Zentral a l’Africa digl Vest.

Iglis fils vignan anzem

Par la naschentscha da l’idea digl «Webstall» en diferaintas tgeossas vagnidas anzem. Igl tains cura c’ella studageva «Sound studies» ad àirto igl talèr à ella ear passanto puspè egn tains a Mali. Igl tuns da luvrar c’ign udeva sen la veia an l’Africa à faszino ella – «tier nus an Svizra od’ign betga ple savens quegl». Parquegl e ella vagnida sen l’idea da far or d’egn instrumaint da luvrar ear egn instrumaint da musica – ad aschea e naschida l’idea digl «Webstall» a Pignia.

Igl 2010 à ella parfign organiso egn «festival» cuagl talèr sco instrumaint sen la tribuna an que nuvegl – sco plataforma «per tesser musica a tela», saragorda la Stini Arn. «Iglis fils vignan anzem, egn simbol par diferaintas culturas, generaziùns a glieud da la vischnànc near digl margieu ca vignan ear anzem.» Ella definescha saseza ear sco «artista da concept» parquegl c’igl segi par ella ple impurtant da crear scuntrada ca da far egn product a vender quel. «Concept agl sen c’ign dat a la glieud inspiraziùn», manegia l’artista. Ella segi carschida sei trànter talèrs ad igls tuns veva ella schon sco pingta an l’ureglia. Aschea en diferaints fils vagnieu anzem cuagl talèr – la tela a Mali a la faszinaziùn par la cumposiziùn digl tuns.

Stini Arn

«Jou ve savens numno me seza invantadra near ear «Tüftlerin.»»

IL TGIT SUTSILVAN

VEULDEN

Conzert «Salids d’amur»

Igl 11 da favrer, a las 17.00 conzertescha igl quartet da corda «A la Q’Art» an la baselgia da Veulden. Igl quartet «A la Q’Art» cusista da *Bota Mortier* a *Brigitta Barandun* (geias), *Astrid Leuthold* (viola) ad *Odile Rostan* (cello). Quest’eda portan las quater muzistisas salids d’amur musicals da tut igl mund. Ellas fan resunar legras melodeias da Vienna, da Paris a musica da sòlt ungaresa ne tangos sidamericans. An lur program varius fan ellas ear la pünt cun la musica da la renaschientscha a la classica. (cdm/fmr)

VEULDEN

Musica agl vitg

Sut igl teler «Belle affaire a vardads malamparnevlas» preschaintan *Viola Wieland* (vusch) a *Gisela Tscharner* (clavazegn) lur quarta ediziùn da chansons a canzùns da cabarets. Igl vean ear ad easser d’udir digl tut: Canzùns ca disturban, ca divertesch an a sveglian. Parquegl antscheva igl program ear cun canzùns da *Konstantin Wecker*, cuntinuescha cun canzùns amurads dad Edith Piaf a Paris par schinar suainter anqual sveicada musicala cun canzùns impertinents mo cun egn nuscheigl verdad da Georg Kreisler. (fmr/bt)

Igl 15 da favrer sapeschaintan ellas a las 20.30 agl albiert Sterna ad igls 23 da favrer da las mademas uras tier Urs & Ursina. L’antrada e libra, cun colecta.

TEATER MUNTANELLAS

«Iglis seat putgieus mortals near las nozas da la deala da l’ora»

Ca femnas a putgieus van a pro, e egn’idea dad Adam ad Eva annà. Parquegl e’gl ear seat dunas zund diferaintas ca giojan agl toc «Iglis seat putgieus mortals». A caschùn da las nozas digl ar-tavel d’egn conzern Rex Reinmann cun la deala da l’ora Vane-sa Schulte s’antopan las seat an la comodità da las damas digl casti prieu a tshains. Betga par lur divertimaint. Igl e igl cass d’urgenza ca las radüna. La spusa Vanessa, à sasaro agl sacret curt avànt la zeremoneia. Ella salascha betga muanter da sortir da là, a las nozas paran dad ir an nut. Tge catastrofa! Mo ple gitg c’igl cuza, a duple ca las damas antschavan a catschar las greffas agls fatgs da las otras par zupantar lur agens falamaints. Igl teater, c’igl aurur tudestg Andreas Schmidt (1963-2017) à scret cun la cantadura a moderatura *Luci van Org*, e vagnieu rapreschanto egn tozel geadas an Teara Tudestga. La tribuna dat investa davò las culissas d’egna pompusa societad da nozas cun tut igls seas vezis a passiùns. (cdm/fmr)

Igl teater vean rapreschanto an la sala La Nicca an la Clinica Bavrege a Tgazzas. Rapreschantaiziùns: igls 15, 16, 17, 21, 22 a 23 da favrer, mintgama a las 20.00; igls 18 da favrer a las 17.00. Reservaziùn: www.muntanelas.ch.



Mama e feglia en comunameing sen tribuna (da san.); Lucretia Sigron e Seraina Deflorin.

FOTO MAA

SUR (VALRAGN)

Prelecziùn agl museum Gilli

Igl 9 da favrer 2024 da las 15.00 dat igl cafe, peta a supa agl museum Gilli a Sur (Valragn). Simultanameing an igls visitaders la pussevadad dad examinar objects digl mintgagi c’ign à dvuro segl bagn puril agl vargieu. Par circa duas uras e l’exposiziùn avierta pigls visitaders a las visitadras. Las 17.00 uras ligia alura l’*Erika Hösli* da Spleia, ca scriva agl dialect gualser, agens texts ad ear istorias da diferaints auturs ad auturas. S’an-unzgear par l’ocurenza san ign antocen la sera digls 8 da favrer 2024 tier la *Regula Gilli*, 079 782 56 91. (fmr/st)

Agl «Tgit sutsilvan» dat la redacziùn da la FMR eanda par eanda egnsguard sen pintgas a gràndas novitads or digl teritori sutsilvan. La FMR selezionescha a redegga quels texts a publitescha els an La Quotidiana.